

Jerzy S. Wojciechowski (Lublin)

PIERWSZY KONKURS ORKIESTR WOJSKOWYCH O MISTRZOSTWO WOJSKA POLSKIEGO W 1923 R.

Muzyka towarzyszyła i towarzyszy wojsku od najdawniejszych czasów. W jej rytm do walki maszerowały oddziały już w starożytności, trąby zagrzewały do boju – a zwycięstwa były czczone fanfarami. Przez wieki zmieniały się też instrumenty, które używały orkiestry wojskowe. Prawdopodobnie pierwszą orkiestrę złożoną z instrumentów dętych drewnianych i blaszanych oraz perkusji założono we Francji w XVIII w. i ten typ posłużył za wzór dla całej Europy.

Wynalezienie równocześnie przez Belga Adolfa Saxa i Niemca Wilhelma Wieprechta¹ w XIX w. dętych instrumentów blaszanych wentylowych i wprowadzenie ich do orkiestr wojskowych, zmieniło zupełnie ich możliwości i charakter. Odtąd ustalił się prawie na całym świecie zasadniczy skład instrumentów w orkiestrach wojskowych. Istnienie orkiestr wojskowych w regularnych siłach zbrojnych w Europie przyczyniło się do zorganizowania konkursów muzycznych. Pierwszy konkurs orkiestr wojskowych odbył się 21 lipca 1867 r. na Wystawie Światowej w Paryżu. W konkursie tym udział wzięły orkiestry wojskowe z Francji, Austrii, Prus, Rosji, Bawarii, Holandii, Hiszpanii i Badenii. Wydarzenie to miało miejsce w Pałacu Przemysłowym, a koncertów słuchało łącznie około 23 000 widzów. Sąd konkursowy dla wyróżniających się orkiestr przyznał trzy równorzędne nagrody, a otrzymały je orkiestry z Austro-Węgier, Prus i Francji².

¹ Adolf Sax (1814-1894), budowniczy instrumentów, konstruktor saksofonu; Wilhelm Friedrich Wieprecht (1802-1872), muzyk, kompozytor, kapelmistrz orkiestry wojskowej w armii pruskiej.

² *Concours des musiques militaires*, „Le Petit Journal” 1867, nr 1634, s. 3; A. de Lassale, *Chronique Musicale*, „Le Monde Illustré” 1867, nr 557, s. 63; *Wiadomości zagraniczne*, „Kurjer Warszawski” 1867, nr 167, s. 1050; *Telegramy*, „Dziennik Poznański” 1867, nr 167, s. 3; W. Fabry, *Rola i znaczenie orkiestr wojskowych w Polsce*, „Orkiestra” 1931, nr 8-9, s. 116. Zastępcą kapelmistrza orkiestry Austro-Węgier w tym czasie był Polak – Adam Wroński.

W 1918 r., kiedy odradzała się II Rzeczypospolita i jej armia, a wraz z nią odradzała się również i muzyka wojskowa. Po raz pierwszy polska trąbka wojskowa w tym czasie zagrała o godz. 21.00 w dniu 31 października 1918 r. w Krakowie podczas zmiany warty na odwachu, a pierwszym muzykiem był por. Czesław Zajęczkowski, który na tym instrumencie odegrał pobudkę³. Wraz z formowaniem nowych jednostek wojskowych, do ich szeregów zgłaszali się również muzycy, co pozwoliło w pułkach piechoty i jazdy organizować orkiestry, a instrumenty muzyczne początkowo były przejmowane po zaborczych wojskach. W jednostkach pieszych organizowano orkiestry, natomiast w broniach jezdnych plutony trębaczy. Jedną z pierwszych orkiestr, jakie powstały już w listopadzie 1918 r. była orkiestra 8. pułku piechoty Legionów, która to powstała na bazie 2. pp Polskiej Siły Zbrojnej⁴. W formacjach jazdy za jedną z pierwszych orkiestr należy uważać orkiestrę 3. pułku ułanów (w grudniu 1918 r. pułk ten otrzymał numer porządkowy 7.). Powstała ona w listopadzie 1818 r. w Kraśniku Lubelskim z trębaczy, jacy znaleźli się w ochotniczych szeregach pułku. Instrumenty muzyczne pochodziły z orkiestry Cukrowni Lubelskiej i były darem tego zakładu dla jednostki⁵. Natomiast pierwszymi kapelmistrzami w formowanych w tym czasie w jednostkach wojskowych zostali kplm. Faustyn Zygmuntowicz w 5. puł.⁶ i kplm. Józef Dołęgowski w 24. pp⁷.

Organizowane orkiestry w różnych jednostkach w latach 1918-1920 początkowo miały różny skład osobowy i różne instrumenty, a służący w nich na swoich mundurach nie posiadali żadnych oznak, które wyróżniałyby ich od innych żołnierzy. Pierwszym przepisem, który wyróżnił żołnierzy należących do składu orkiestry był „Przepis Ubioru Polowego Wojsk Polskich r. 1919”⁸. W świetle tego przepisu członkowie orkiestry mieli nosić na rękawach kurtek oznakę w formie gniazda jaskółczego⁹. Kapelmistrz, będący przełożonym orkiestry, miał nosić ubiór urzędników wojskowych tj. czapkę okrągłą wzoru angielskiego, na kurtce było brak naramienników i patek, a zamiast gwiazdek, jakie nosili oficerowie, umieszczono rozetki.

W tym czasie brak też było przepisów regulujących sprawę muzyczne w powstającej armii. Na zagadnienie to zwrócił uwagę w lipcu 1919 r. leczący w Warszawie

³ *Polska pobudka na odwachu*, „Ilustrowany Kurier Codzienny” 1918, nr 209, s. 2; *Z miasta*, „Nowa Reforma” 1918, nr 486, s. 2; J. Nowak, *Wieża Wolności 1918. W 90. Rocznicę wyzwolenia Krakowa*, Kraków 2008, s. 116.

⁴ W. Kwiatkowski, *Dziesięciolecie akcji oświatowej i społecznej w korpusie lubelskim*, Lublin 1929, s. 43.

⁵ M. Żebrowski, *Pluton trębaczy 7 Pułku Ułanów Lubelskich im. gen. K. Sosnkowskiego*, Londyn 1981, s. 74.

⁶ Dziennik Rozkazów Wojskowych 1919, nr 12, poz. 444.

⁷ Dziennik Rozkazów Wojskowych 1919, nr 15, poz. 528.

⁸ Dziennik Rozkazów Ministerstwa Spraw Wojskowych 1919, nr 97, poz. 4139.

⁹ *Przepis Ubioru Polowego Wojsk Polskich r. 1919*, Warszawa 1920, tabl. XV, rys. 37 i 38.

odniesione rany kpt. Stefan Śledziński-Lidzki¹⁰. Złożył on na ręce gen. ppor. Jana Jacyny¹¹ projekt uregulowania spraw muzycznych w wojsku przez zorganizowanie referatu muzycznego przy Ministerstwie Spraw Wojskowych. Projekt ten został przyjęty, a argumenty w nim zawarte uznane zostały za słuszne. Na stanowisko referenta był proponowany dyrektor Feliks Nowomiejski. Wykonanie projektu musiało być odroczone aż do lutego 1920 r. W tym miesiącu ówczesny wiceminister Spraw Wojskowych gen. ppor. Kazimierz Sosnkowski powołał do życia referat muzyczny, a na referenta w marcu 1920 r. został powołany prof. Stefan Tymieniecki¹². Współpracował z nim prof. Aleksander Wielhorski¹³. W 1921 r. obaj profesorowie, jako osoby cywilne, zostali odwołani z MSWojsk., a na ich miejsce powołany został kpt. S. Śledziński-Lidzki¹⁴.

Na zagadnienie istnienia orkiestr w jednostkach frontowych w czasie walk o granice II Rzeczypospolitej zwracali też uwagę też ich dowódcy, a przykładem może być pismo z listopada 1919 r. dowódcy 3. Dywizji Piechoty Legionów płk. Leona Berbeckiego, który tak napisał do dowództwa Frontu Litewsko-Białoruskiego w sprawie orkiestr pułkowych: *Już parokrotnie zwracało się Dow. 3 Dyw. Leg. Do DOG Lublin z prośbą o przysłanie na front sformowanych w kraju orkiestr 7, 8, 9 pp. Prośby te motywowało każdorazowo Dow. Dyw. dobrze zrozumiałym interesem armii, zwracając uwagę na wielkie znaczenie, jakie w legionach przypadają orkiestrom pułkowym na froncie. Posiadanie orkiestry utwierdza frontowego żołnierza w przeświadczeniu wyższości organizacji i siły własnej armii nad armią wroga. Muzyka posiada doniosłe znaczenie kulturalne dostarczając wrażeń estetycznych i nie pozwalając zamilknąć tym strunom duszy ludzkiej. Orkiestra przypomina melodię stron rodzinnych, umacnia w nim łączność z krajem i podnosi stale na duchu, pozwalając znosić łatwiej często ponad siły marsze i trudy. Specjalnie jednak podkreślić muszę doniosłe znaczenie orkiestr przy pogrzebach poległych towarzyszy broni. Przeciętny nasz żołnierz jak i całe środowisko, z którego wyszedł, przywiązuje ogromną wagę do formy i warunków pogrzebu. Orkiestra pułkowa w czasie pogrzebu wykazuje mu dobitnie, że oddział jego potrafi godnie uczcić swych poległych i umacnia w żołnierzu poczucie koleżeństwa, umila i upromienia przed nim bohaterski zgon*

¹⁰ Kpt./mjr Stefan Śledziński-Lidzki (1897-1986), absolwent Liceum Muzycznego Lucjana Marczewskiego w Warszawie. W tym czasie oficer 5. pp Leg. Odznaczony Orderem Wojennym Virtuti Militari 5 kl., dwukrotnie Krzyżem Walecznych.

¹¹ Gen. ppor./gen. dyw. Jan Jacyna (1864-1930), w tym czasie zajmował stanowisko szefa Departamentu Naukowo-Szkolnego MSWojsk.

¹² Stefan Tymieniecki (1887-?), muzyk, romanista, prof. Miejskiego Gimnazjum Matematyczno-Przyrodniczego w Katowicach, pierwszy dyrektor Rozgłośni Radia Polskiego w Katowicach.

¹³ Aleksander Wielhorski (1890-1952), pianista i kompozytor, autor *Śpiewnika Żołnierza* z 1921 r.

¹⁴ *Referat muzyczny M.S. Wojsk.*, „Muzyk Wojskowy” 1926, nr 1, s. 7.

za ojczyznę. Wobec powyższego, uważam względy ekonomiczne, którymi kieruje się DOG Lublin zostawiając orkiestry przy baonach zapasowych za drugorzędne¹⁵. Można sądzić, że podobne prośby wysyłali w tej sprawie i inni dowódcy z frontu, toteż w grudniu 1919 r. MSWojsk. wydało rozkaz w tej sprawie. W jego świetle orkiestry miały się znajdować zasadniczo przy swoich pułkach na froncie. Jeśli orkiestra pułkowa znajdowała się w kraju, to na żądanie swojej jednostki zostawała natychmiast wysyłana na front. Dla celów reprezentacyjnych w siedzibie Dowództwa Okręgu Generalnego mogła pozostawać jedna grupa muzyczna pułku piechoty, w Warszawie natomiast – dwie. Miały być one wymieniane co pewien czas na zarządzenie MSWojsk. w porozumieniu z Naczelnym Dowództwem – orkiestra stojąca w siedzibie danego DOGen. odsyłana była do swojego pułku, a na jej miejsce przybywała inna, terytorialnie przynależna do danego DOGen. Znajdujące się w poszczególnych DOGen. orkiestry formacji innych DOGen. miały być odsyłane do poszczególnych przynależnych batalionów zapasowych, skąd w razie potrzeby, na prośbę pułku, miały być natychmiast odsyłane na front (z wyjątkiem orkiestry 7. pp Leg. w Warszawie). Jednocześnie zakazano organizowania drugich orkiestr przy batalionach zapasowych, gdyż etatowo przewidziana była tylko orkiestra przy sztabie pułku. Zakazano również podziału orkiestr na pułkową i batalionu zapasowego. Rozkaz ten dotyczył nie tylko orkiestr pułków piechoty, lecz wszystkich orkiestr rodzajów broni i specjalnych formacji, a miał zostać wykonany do 1 stycznia 1920 r.¹⁶

W lutym 1920 r. Departament I MSWojsk. informował Naczelne Dowództwo Wojska Polskiego, że do jego dyspozycji oddaje orkiestry, które można odesłać w pole do macierzystych pułków. Były to orkiestry: 1. pp Leg. (w składzie 1 kapelmistrz, 43 muzykantów), 5. pp Leg. (odpowiednio 1 i 24), 33. pp (1 i 39), 36. pp Legii Akademickiej (1, 30), 1. pułk szwoleżerów (1, 29), 11. puł. (1 kapelmistrz, 40 muzykantów)¹⁷.

Niewątpliwie można przypuszczać, że pobyt orkiestr na froncie dodatnio wpływał na morale żołnierzy, o czym może świadczyć walka 10. puł. na Białorusi. W dniu 7 maja 1920 r., w czasie walk o wieś Zołotuchy orkiestra tego pułku dowodzona przez kapelmistrza Józefa Pyszkowskiego wjechała do wsi w czasie ostrzału grając marsza pułkowego. Fakt ten wpłynął pozytywnie na morale walczących i pomagając

¹⁵ Centralne Archiwum Wojskowe [dalej: CAW], Oddział I NDWP, sygn. I.301.7.29, Pismo dowództwa 3. DP Leg. do dowództwa Frontu Litewsko-Białoruskiego.

¹⁶ Dowództwo Okręgu Generalnego Kraków, Rozkaz nr 215, poz. 5135 z 11 XII 1919 r.

¹⁷ CAW, Oddział I NDWP, sygn. I.301.7.29, Pismo Departamentu I MSWojsk. do NDWP z 26 II 1920 r.

w zajęciu tej miejscowości¹⁸. Jednak dopiero w lipcu 1920 r. ministerstwo zatwierdziło dla istniejących już w oddziałach orkiestr wojskowych ich organizację¹⁹.

Zostało ustalone, że w armii polskiej miały istnieć zasadniczo orkiestry wojskowe w pułkach piechoty, jazdy i artylerii. W pułkach piechoty orkiestry miały być etatowe i wchodzić w skład dowództwa. Natomiast w pułkach jazdy i artylerii orkiestry miały być kompletowane z muzyków (sygnalistów) pododdziałowych, którzy pełnili w nich służbę. Personel orkiestr wojskowych z wyjątkiem kapelmistrza miał powstawać i być uzupełniany z wyszkolonych muzycznie podoficerów²⁰ i szeregowych odbywających służbę wojskową oraz ochotników przyjętych do wojska. Do orkiestr można było przyjmować kontraktowo też muzyków cywilnych, którzy byli opłacani przez wojsko. Wszelkie wydatki na założenie orkiestry ponosił dany pułk ze środków budżetu wojskowego, a orkiestra wojskowa nie mogła tworzyć osobnej jednostki administracyjnej. W celu ujednoczenia akcji w kierunku muzycznego wyszkolenia, zakupu sprzętu muzycznego itp., orkiestry miały podlegać kontroli referatu muzycznego Sekcji Oświaty i Kultury w Oddziale III Sztabu MSWojsk. Referat muzyczny miał za zadanie czuwać nad ogólnym kierunkiem wyszkolenia muzycznego i nad artystycznym poziomem orkiestr wojskowych. Bezpośrednim kierownikiem muzycznym każdej orkiestry miał być kapelmistrz w randze urzędnika wojskowego VIII lub XI klasy, który musiał przejść proces kwalifikacji przez MSWojsk. Ponadto orkiestry mogły istnieć w szkołach i innych oddziałach rodzajów broni będących na prawach pułku, jednak ich tworzenie stanowiły wewnętrzną sprawę korpusu oficerskiego, a Skarb Państwa nie ponosił żadnych kosztów²¹.

Po zakończeniu działań wojennych o granice II Rzeczypospolitej i przejściu armii na stan pokojowy w 1921 r., MSWojsk. podjęło też dalsze uregulowania w zakresie funkcjonowania orkiestr w wojsku. We wrześniu 1921 r. Oddział III Sztabu Generalnego wydał rozkaz o zorganizowaniu egzaminu kapelmistrzowskiego dla szeregowych pełniących funkcję kapelmistrzów²². Wiązało się to z faktem, że w oddziałach duża liczba szeregowych pełniących funkcje kapelmistrzów nie posiadała dowodów wykształcenia fachowego, choć wypełniała swoje obowiązki poprawnie i z pożytkiem dla służby. Zdanie takiego egzaminu przez wymienionych miało być dla władz wojskowych dostatecznym dowodem użyteczności do pełnienia wymienionej funkcji²³. Jednocześnie, aby zapobiec brakowi odpowiednio

¹⁸ J. Wojciechowski, *10. Pułk Ułanów Litewskich 1918-1939*, Oświęcim 2014, s. 73.

¹⁹ Dziennik Rozkazów Wojskowych 1920, nr 26, poz. 604.

²⁰ Najstarszy podoficer zawodowy pełnił funkcję tamburmajora.

²¹ Dziennik Rozkazów Wojskowych 1920, nr 26, poz. 604.

²² Dziennik Rozkazów MSWojsk. 1921, nr 38, poz. 685.

²³ Ibidem.

wykwalfikowanych muzyków w orkiestrach wojskowych, MSWojsk. zezwoliło na okres przejściowy na mianowanie podoficerów zawodowych na następujących warunkach:

- a) o stopień podoficera zawodowego orkiestry mogli się ubiegać kandydaci w wieku od 23 do 45 lat, którzy odbyli obowiązkową służbę wojskową, posiadali wykształcenie elementarne, byli uznani za zdolnych fizycznie do pełnienia służby w orkiestrze wojskowej, posiadali odpowiednie kwalifikacje muzyczne, oraz którzy zobowiązali się do odbycia 12-letniej służby wojskowej jako podoficerowie zawodowi orkiestr wojskowych;
- b) za dowody wykształcenia muzycznego uznano: zaświadczenie, że kandydat był podoficerem zawodowym w jednej z armii zaborczych, świadectwo z egzaminu złożonego przed komisją wyznaczoną przez Dowództwo Okręgu Korpusu, według ustalonego programu. Za równorzędne z tym świadectwem było uważane świadectwo ukończenia konserwatorium lub państwowych szkół muzycznych;
- c) odnośnie wyszkolenia wojskowego od kandydatów na podoficerów zawodowych orkiestr wojskowych był wymagany ukończony kurs wyszkolenia rekruta broni, a kandydaci mający odpowiednie kwalifikacje muzyczne mogli być mianowani podoficerami zawodowymi także w razie braku wyszkolenia wojskowego po ukończeniu kursu w ciągu trzech miesięcy przy swoim oddziale;
- d) każda orkiestra mogła posiadać określoną ilość podoficerów zawodowych; pułk piechoty – 12, pułk jazdy i artylerii – 7²⁴.

W październiku 1921 r. MSWojsk. celem postawienia orkiestr wojskowych na należytych poziomie, zezwoliło na przyjmowanie chłopców narodowości polskiej w wieku od 14 do 17 lat w charakterze uczniów-grajków (elewów) na etat orkiestr wojskowych na przeciąg 4 lat²⁵.

Stosownie do wydanego rozkazu uczniowie byli zobowiązani do zamieszkania w koszarach, podporządkowania się dyscyplinie i regulaminom wojskowym oraz musieli uczęszczać na ćwiczenia i naukę według rozkazów kapelmistrza²⁶.

W 1922 r. rozkaz MSWojsk. podał wykaz obowiązującego kompletu instrumentów w orkiestrach, z podziałem na orkiestry piesze i konne.

W orkiestrach piechoty były to: pikulina, strój C; flet I-II, strój C; klarnet – Es; klarnet I-II-III, kornet – Es; kornet I-II, strój B; alt I-II-III, strój Es; waltornia I-II-III-IV, strój F; trąba I-II-III-IV, strój Es; tenor I-II-III, strój B; baryton – B; puzon I-II-III, alt i 2 tenory cug.; bas I – Es, helikon lub tuba; bas-II – B; instrumenty perku-

²⁴ Dziennik Rozkazów MSWojsk. 1921, nr 38, poz. 686; Dziennik Rozkazów MSWojsk. 1921, nr 48 poz. 859.

²⁵ Dziennik Rozkazów MSWojsk. 1921, nr 42, poz. 760.

²⁶ Ibidem.

syjne: wielki bęben (tołubas, mały bęben), werbelzele (talerze), dzwonki; ad libiturn: fanfary (strój Es); baset (ciarinetto, basso, strój B); saksofony: sopran, alt, tenor, baryton i bas (strój B i Es).

Orkiestra jazdy i artylerii winna składać się z następujących instrumentów: kornet I-II – strój Es; kornet I-II – strój B; alt I-II-III – strój Es; trąba I-II-III-IV – strój Es; tenor I-II-III – strój B; baryton – strój B; bas I – strój B; bas II – strój Es; kotły – jedna para²⁷.

W lutym 1923 r. Oddział III Sztabu Generalnego wydał rozkaz zakazujący przyjmowania uczniów chłopców do orkiestr pułków jazdy i artylerii, gdyż te oddziały nie posiadały orkiestr etatowych. Orkiestry te składały się z sygnalistów, którzy oprócz wykształcenia muzycznego musieli posiadać przeszkolenie bojowe²⁸.

W okresie pokojowym istniejące orkiestry w jednostkach pułkowych uczestniczyły w uroczystościach o różnym charakterze. Stąd też 16 marca 1923 r. Szef Sztabu Generalnego WP zatwierdził „Instrukcję o musztrze orkiestr wojskowych”²⁹. Mając jednak na uwadze wyszkolenie muzyczne w orkiestrach jazdy i artylerii, Oddział III Sztabu Generalnego zezwolił na przyjmowanie na stanowiska etatowe cywilnych kontraktowych kapelmistrzów do tych orkiestr. Kapelmistrzowie kontraktowi w czasie pełnienia służby mogli występować w mundurze kroju oficerskiego bez dystynkcji, w czapce urzędników wojskowych z orzełkiem i pasem oficerskim. Nie posiadali oni jednak praw dyscyplinarnych i administracyjnych, byli oni jedynie fachowymi kierownikami orkiestry odpowiedzialnymi za muzyczne ich wyszkolenie³⁰.

Dowódcy Okręgów Korpusów też zaczęli zwracać uwagę na szkolenie orkiestr w jednostkach, gdyż nie były one ujednoczone. Przykładem tego może być rozkaz dowódcy OK nr VIII w Toruniu gen. bryg. Stefana de Latour, wydany w kwietniu 1923 r.³¹ W rozkazie tym zarządził on, że orkiestry miały być szkolone według następującego porządku i wykonywać następujące ćwiczenia: musztra formalna i w szyku zwartym orkiestry 1 godz. dziennie; granie marszów w pochodzie 1 godz. dziennie; ćwiczenie repertuaru nowego 3 godz. dziennie; wykład teorii i muzyki 1 godz. dziennie.

Resztę czasu należało przeznaczyć na indywidualne ćwiczenia poszczególnych orkiestrantów. Rozkład godzin mieli ułożyć dowódcy oddziałów w porozumieniu ze swymi kapelmistrzami. Plan zajęć miał być umieszczony w widocznym rejonie zajętym przez orkiestrę. Orkiestrantom, którzy byli zajęci służbowym graniem w nocy,

²⁷ Dziennik Rozkazów MSWojsk. 1922, nr 29, poz. 425, zał. nr 2; *Życie wojska*, „Polska Zbrojna” 1922, nr 179, s. 3.

²⁸ Dziennik Rozkazów MSWojsk. 1923, nr 6, poz. 84.

²⁹ Rozkaz DOK Nr II 1923, nr 33, poz. 12.

³⁰ Dziennik Rozkazów MSWojsk. 1923, nr 13, poz. 176.

³¹ Rozkaz DOK Nr VIII, nr 59, poz. 3.

należało zezwolić na odpoczynek po pobudce tyle godzin, ile godzin po capstrzyku byli zajęci służbowo. Rozkaz ten dotyczył tylko orkiestr piechoty, jazdy i artylerii. Kapelmistrzowie zaś mieli zaprowadzić dzienniki lekcyjne, w których miała być umieszczona data, ilość obecnych i przebieg zajęć oraz tygodniowy plan ćwiczeń repertuaru. Dziennik ten miał być sprawdzany przed dowódcę oddziału raz na miesiąc³².

W kwietniu 1923 r. Oddział III Sztabu Generalnego przekazał referat muzyczny do Departamentu I Piechoty MSWojsk. Jego kierownikiem został kpt. S. Śledziński-Lidzki (przydzielony nadetatowo do 63. pp)³³. Od tego momentu wszelkie sprawy dotyczące muzyki w wojsku były załatwiane w tym departamencie. W czerwcu 1923 r. kierownik MSWojsk. gen. dyw. Aleksander Osiński wydał rozkaz o organizacji dorocznych konkursów dla orkiestr wojskowych³⁴.

Wykonując ten rozkaz dowódca OK I Warszawa ustalił, że konkurs orkiestr wojskowych z jednostek stacjonujących na obszarze tego okręgu odbędzie się w dniach 8 i 9 września 1923 r. w Warszawie. Do konkursu zgłosiły się orkiestry z następujących jednostek:

- 21. pp (Warszawa) w składzie 30 szeregowych, kapelmistrz urzędnik wojskowy Stefan Szczuka;
- 36. pp Legii Akademickiej (Warszawa), 30 szeregowych, kapelmistrz urzędnik wojskowy Władysław Sawicki;
- 1. pszwol. (Warszawa), 20 szeregowych, kapelmistrz urzędnik wojskowy Wincenty Janiszewski;
- 1. pułk artylerii najcięższej (Warszawa), 26 szeregowych, kapelmistrz urzędnik wojskowy Antoni Chrapczyński;
- 15. pp (Dęblin), 33 szeregowych, kapelmistrz urzędnik wojskowy Józef Śliwiński;
- 8. pułk artylerii polowej (Płock), 28 szeregowych, kapelmistrz kontraktowy Tomasz Weber;
- 18. pap (Ostrów Mazowiecka), 17 szeregowych, kapelmistrz urzędnik wojskowy Konstanty Ciszkiewicz;
- 72. pp (Radom), 30 szeregowych, kapelmistrz urzędnik wojskowy Franciszek Nurkiewicz;
- 71. pp (Ostrów Mazowiecka), 38 szeregowych, kapelmistrz urzędnik wojskowy Józef Wilczak;

³² Ibidem.

³³ K. Bar, *Charakterystyka zespołu akt Departamentu Piechoty MSWojsk. z lat 1921-1939*, „Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej” 1974, nr 6, s. 28; J. Pilzys, *Departament Piechoty Ministerstwa Spraw Wojskowych w latach 1921-1939*, Szczecin 2012, s. 183.

³⁴ Dziennik Rozkazów MSWojsk. 1923, nr 22, poz. 305 z 12 VI 1923 r.; *I doroczny konkurs orkiestr wojskowych*, „Polska Zbrojna” 1923, nr 239, s. 4.

- 33. pp (Łomża), 30 szeregowych, kapelmistrz urzędnik wojskowy Aleksander Niemirowski;
- 5. puł. (Ostrołęka), 21 szeregowych, kapelmistrz urzędnik wojskowy Kazimierz Staniewski;
- 7. puł. (Mińsk Mazowiecki), 24 szeregowych, kapelmistrz urzędnik wojskowy Antoni Sosiński.

W ramach przygotowań do konkursu orkiestry przybyłe do stolicy w dniu 7 września zostały zakwaterowane w koszarach 1. pszwol. przy ul. Ułańskiej. Organizacją artystyczną konkursu zajmował się inspektor orkiestr DOK I urzędnik wojskowy Aleksander Sielski. Tego dnia orkiestry przeprowadzały próby osobno, a o godz. 15.00 odbyła się generalna próba wszystkich orkiestr razem pod batutą A. Sielskiego w Dolinie Szwajcarskiej. W dniach konkursu, tj. 8 i 9 września, wszystkie orkiestry miały się zebrać przed Komendą Miasta na Placu Saskim, skąd o godz. 17.00 miały przemaszerować Krakowskim Przedmieściem, Nowym Światem i Alejami Ujazdowskimi do Doliny Szwajcarskiej. Miały maszerować jedna za drugą w odległości 50 kroków. Podczas tego przemarszu orkiestry grały kolejno i bez przerwy. Popisy konkursowe w obu dniach trwały od godz. 18.00 do 22.00. Pierwszego dnia konkursu miała grać połowa orkiestr, a następnego dnia druga połowa. Każda z nich miała odegrać po trzy utwory. Konkurs upływał pod znakiem chopinowskim, dlatego też punktem obowiązkowym oraz pierwszym z trzech wykonywanych utworów przez wszystkie delegacje musiał być polonez A-dur Fryderyka Chopina. Pod koniec konkursu w dniu 9 września wszystkie orkiestry razem, w sile około 400 muzyków, odegrały zbiorowo tenże utwór pod dykcją kapelmistrza urzędnika wojskowego Sielskiego, a następnie nastąpiło rozdanie nagród. Jako nagrody były przewidziane trzy srebrne żetony dla kapelmistrzów. Również członkowie orkiestry wyróżnionej I nagrodą mieli otrzymali żetony. Dla publiczności oglądającej konkurs były wprowadzone bilety w kwocie 20 000 marek, a dla wojskowych i młodzieży szkolnej 10 000 marek. Czysty dochód ze sprzedaży biletów miał być przeznaczony na fundusz budowy pomnika Chopina w Warszawie³⁵.

Według ustalonego programu w dniu 8 września swoje koncerty i utwory wykonywały (poza wspomnianym polonezem A-dur Fryderyka Chopina):

- orkiestra 15. pp z repertuarem: A. Sielski (ukł.) – wiązanka melodii moniuszkowskich, S. Moniuszko – Uwertura z opery „Verbum Nobile”;
- orkiestra 1. pszwol.: F. Chopin – Mazurek f-moll; G. Rossini – wstęp do opery „Carmen”;

³⁵ *Program konkursu orkiestr wojskowych z Okręgu Korpusu Warszawskiego*, „Polska Zbrojna” 1923, nr 245, s. 4; *Konkurs orkiestr wojskowych D.O.K. I Warszawa*, „Kurjer Poranny” 1923, nr 245, s. 4.

- orkiestra 8. pap: F. Chopin – Mazurek f-moll, G. Rossini – kwartet i finał z opery „Semiramida”;
- orkiestra 21. pp: A. Sielski (ukł.) – wiązanka melodii moniuszkowskich, I. Friedemann – „Rapsodia Słowiańska”;
- orkiestra 5. puł.: F. Chopin – Mazurek f-moll, H. Chojnacki – marsz „Niech żyje Polska”;
- orkiestra 33. pp: A. Sielski (ukł.) – wiązanka melodii moniuszkowskich, A. Sielski – koncert na kornet i baryton z orkiestrą.
Natomiast w dniu 9 września grały:
- orkiestra 36. pp: A. Sielski (ukł.) – wiązanka melodii moniuszkowskich, G. Verdi – Uwertura z opery „Nabuchodonozor”;
- orkiestra 7. puł.: F. Chopin – Mazurek f-moll, E. Stolec – Uwertura „Moja królowa”;
- orkiestra 18. pap: F. Chopin – Mazurek f-moll, C. F. Kahnt – Uwertura „Złota korona”;
- orkiestra 71. pp: A. Sielski (ukł.) – wiązanka melodii moniuszkowskich, K. Müller – „Marsz Sobieskiego”;
- orkiestra 1. pan.: A. Sielski (ukł.) – wiązanka melodii moniuszkowskich, S. Moniuszko – Fantazja z opery „Straszny Dwór”;
- orkiestra 72. pp: A. Sielski (ukł.) – wiązanka melodii moniuszkowskich, Béla Keler – „Życie żołnierskie”.

Dodać można, że poza konkursem zagrała orkiestra 13. pp z Pułtuska³⁶.

Po zakończeniu konkursu, sąd konkursowy (w składzie: przewodniczący – szef Departamentu I Piechoty MSWojsk. gen. bryg. Stanisław Wróblewski oraz członkowie: ppłk Leopold Połozynowicz, Aleksander Konstanty Sielski – dyrygent chóru oficerskiego i późniejszy kapelmistrz orkiestry Reprezentacyjnej Wojska Polskiego urz. wojsk., kpt. Stefan Śledziński-Lidzki – kierownik Referatu Muzycznego Departamentu I Piechoty MSWojsk., prof. Stanisław Niewiadomski z Konserwatorium Muzycznego i Felicjan Szopski – kierownik Referatu Muzycznego Departamentu Sztuki i Kultury Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego) postanowił przyznać nagrody orkiestrom: I nagroda – 21. pp, II nagroda – 1. pszwol., III nagroda – 1. pan, IV nagroda – 72. pp i V nagroda – 36. pp. Członkowie jury prowadzili dla każdej orkiestry osobno tabelę ocen, która zawierała następujące rubryki: ilość punktów za czystość i poprawność wykonania, artystyczny poziom interpretacji (w którym uwzględniano: strój orkiestry, brzmienie, rytm, tempo, frazowa-

³⁶ *Program konkursu orkiestr wojskowych*, „Polska Zbrojna” 1923, nr 246, s. 5; *Wiadomości bieżące*, „Kurier Warszawski” 1923, nr 248 wydanie poranne, s. 2.

nie, poczucie stylu); ewentualnie brano pod uwagę trudność kompozycji i skład orkiestr.

Kapelmistrzom trzech najlepszych orkiestr p.o. dowódcy OK I gen. bryg. Eugeniusz Bronisław Pogorzelski wręczył żetony, wyobrażające lirę w otoczeniu wieńca laurowego. Rewers żetonu zawierał odpowiedni napis: I nagroda żeton złoty, II – srebrny ze złotą lirą, III srebrny. Natomiast dyplomy honorowe otrzymali kapelmistrzowie orkiestr, które zajęły IV i V miejsce. Ponadto wszyscy członkowie orkiestry 21. pp otrzymali srebrne żetony formatu owalnego z lirą³⁷.

W OK Nr II konkurs na szczeblu okręgu odbył się w dniach 25-26 sierpnia w Lublinie. Uczestniczyły w nich orkiestry z 7. pp Leg. (Chełm), 8. pp Leg. (Lublin), 9. pp Leg. (Zamość), 23. pp (Włodzimierz Wołyński), 24. pp (Łuck), 43. pp (Dubno), 44. pp (Równe), 45. pp (Równe), 50. pp (Kowel), 12. puł. (Białokrynica), 19. puł. (Ostróg), 21. puł. (Równe), 3. pap Leg. (Zamość), 13. pap (Równe) i 27. pap (Włodzimierz Wołyński). Pierwszą nagrodę uzyskała orkiestra 45. pp pod batutą kapelmistrza urzędnika wojskowego Wacława Lewackiego, II nagrodę – orkiestra 7. pp Leg. z kplm. urz. wojsk. Adamem Szendakiem i 8. pp Leg. z kplm. urz. wojsk. Faustynem Kulczyckim, III nagrodę orkiestra 44. pp z kplm. urz. wojsk. Ignacym Skupieńskim³⁸.

W OK III konkurs odbył się 9 września w Wilnie. I miejsce zajęła orkiestra 85. pp (Nowa Wilejka) pod batutą kplm. urz. wojsk. Mikołaja Salnickiego³⁹.

W OK IV konkurs orkiestr odbył się w dniach 7-9 września w Łodzi. W konkursie tym wzięły udział orkiestry z 10. pp (Łowicz), 18. pp (Skierniewice), 25. pp (Piotrków Trybunalski), 74. pp (Lubliniec), 37. pp (Kutno), 28. pp (Łódź), 30. pp (Warszawa), 31. pp (Łódź), 10. pap (Łódź) i 4. pac (Łódź). I miejsce zajęła orkiestra 30. pp, II miejsce – 25. pp i III miejsce – 31. pp⁴⁰.

W OK Nr V konkurs odbył się w Krakowie w dniach 15-16 września. W konkursie wzięły udział orkiestry z 75. pp (Chorzów), 73. pp (Katowice), 11. pp (Tarnow-

³⁷ *Wyniki konkursu orkiestr wojskowych D.O.K. I*, „Polska Zbrojna” 1923, nr 247, s. 2; *Konkurs orkiestr wojskowych*, „Kurier Poranny” 1923, nr 247, s. 4; *Wiadomości bieżące*, „Kurier Warszawski” 1923, nr 251, wyd. Wieczorne, s. 3; *Konkurs orkiestr wojskowych*, „Gazeta Warszawska” 1923, nr 247, s. 3.

³⁸ *Dopomóżcie do wystawienia pomnika Szopena*, „Ziemia Lubelska” 1923, nr 215, s. 4; *Konkurs Orkiestr wojskowych w Lublinie*, „Głos Lubelski” 1923, nr 214, s. 3; *Pierwszy dzień konkursu orkiestr wojskowych*, „Głos Lubelski” 1923 nr 282, s. 3; *Rozstrzygnięcie konkursu orkiestr wojskowych*, „Głos Lubelski” 1923, nr 282, s. 3; *Konkurs orkiestr wojskowych DOK II*, „Polska Zbrojna” 1923, nr 231, s. 4; *I doroczny konkurs orkiestr wojskowych*, „Polska Zbrojna” 1923, nr 239, s. 4.

³⁹ M. Józefowicz, *Doroczny konkurs orkiestr wojskowych okręgu korpusu III*, „Słowo” 1923, nr 200, s. 2; *Wynik konkursu orkiestr*, „Dziennik Rozkazów DOK Nr III”, Rozkaz L.92, poz. 17.

⁴⁰ *Konkurs orkiestr wojskowych*, „Kurier Łódzki” 1923, nr 247, s. 6; *Wyniki konkursu orkiestr wojskowych DOK IV*, „Polska Zbrojna” 1923, nr 252, s. 4.

skie Góry), 12. pp (Wadowice), 16. pp (Tarnów) i 20. pp (Kraków), 1. pułku strzelców podhalańskich (Nowy Sącz), 3. pspodh. (Bielsko-Biała) i 4. pspodh. (Cieszyn), 6. pap (Kraków), 23. pap (Będzin), 6. pac (Kraków), 2. pszwol. (Bielsko-Biała) i 8. puł. (Kraków). I nagrodę zdobyła orkiestra 20. pp, II nagrodę – 3. puł., III nagrodę – 1. pspodh., IV nagrodę – 12. pp i V nagrodę – 73. pp⁴¹.

W OK VI konkurs orkiestr wojskowych odbył się we Lwowie w dniach 6-7 września. Uczestniczyło 8 orkiestr z: 19. pp (Lwów), 26. pp (Gródek Jagielloński), 40. pp (Lwów), 48. pp (Stanisławów), 49. pp (Kołomyja), 51. pp (Brzeżany), 52. pp (Złoczów) i 53. pp (Stryj). I miejsce zajęła orkiestra 52. pp⁴².

W OK VII konkurs orkiestr wojskowych odbył się w dniach 15-16 września w Poznaniu. W skład sądu konkursowego wchodził: przewodniczący: płk dr Antoni Neusser, dyrektor Uniwersytetu w Poznaniu dr Henryk Opieński, profesor te

Kplm. Antoni Szał

uczelnicy dr Łucjan Kamiński, prof. Seminarium Katolickiego w Bydgoszczy Zygmunt Urbanyi, profesorowie Konserwatorium Muzycznego w Poznaniu Józef Pawlak i Józef Madej oraz por. Feliks Rzeszowski. I nagrodę zdobyła orkiestra 57. pp (Poznań) z kplm. urz. wojsk. Wojciechem Bankiewiczem, II nagrodę orkiestra 68. pp (Września) z kplm. urz. wojsk. Antonim Szałem i orkiestra 7. pac (Poznań) z kplm. chor. Voglem, III nagrodę orkiestra 15. puł. (Poznań) z kplm. urz. wojsk. Stanisławem Paszke i 17. puł. z kplm. urz. wojsk. Marianem Dzidkiem⁴³.

W OK VIII konkurs orkiestr wojskowych odbył się w Bydgoszczy w dniach 8-9 września 1923 r. Komitet organizacyjny konkursu stanowili: płk Jan Tabaczyński, ppłk Karol

⁴¹ Rozkaz DOK Nr V 1923 nr 83, poz. 1, *Konkurs orkiestr wojskowych; Pobudka 16 orkiestr wojskowych w Krakowie*, „Ilustrowany Kurier Codzienny” 1923, nr 229, s. 8; *Konkursowe popisy orkiestr wojskowych*, „Ilustrowany Kurier Codzienny” 1923, nr 232, s. 8; *Konkurs orkiestr wojskowych DOK Kraków*, „Polska Zbrojna” 1923, nr 224, s. 4; *Konkursowe popisy orkiestr wojskowych*, „Muzyka i Śpiew” 1923, nr 30, s. 6; Rozkaz DOK Nr V 1923, nr 101, poz. 4, *Konkurs orkiestr wojskowych*.

⁴² F. Neuhauser, *Z muzyki*, „Gazeta Lwowska” 1923, nr 206, s. 4; A. Ostanek, *VI Lwowski Okręg Korpusu w dziejach wojskowości polskiej 1921-1939*, Warszawa 2013, s. 155-156.

⁴³ Rozkaz DOK Nr VII 1923 nr 128, poz. 7, *Wynik konkursu orkiestr wojskowych w dniu 15 i 16.9.1923; Koncert orkiestr wojskowych w D.O.K. VII*, „Dziennik Poznański” 1923, nr 213, s. 3; *Konkurs orkiestr wojskowych*, „Żołnierz Wielkopolski” 1923, nr 22-23, s. 13-16.

Zagórski, mjr. Zygmunt Krudowski, kpt. Stanisław Gąsiołek i por. Karol Władysław Podrouzek. W składzie sądu konkursowego znajdowali się: kpt. Bogusław Sidorowicz z DOK VII, por. Sikorski, dyrektor Marceli Popławski, pedagog, muzyk i kompozytor prof. Zygmunt Gabriel Urbanyi, dyrektor Bydgoskiego Konserwatorium Muzycznego Wilhelm von Winterfeld oraz dr Bauman. W konkursie uczestniczyło 15 orkiestr, a I nagrodę uzyskała orkiestra 65. pp (Grudziądz). Jej szef kplm. urz. wojsk. Zygmunt Zakrzewski otrzymał srebrną batutę i odznakę w kształcie liry z wieńcem, a każdy z orkiestrantów odznakę kształcie liry z wieńcem. Poza tym orkiestra otrzymała nagrodę przechodnią – muzę Chopina. II nagrodę uzyskała orkiestra 61. pp (Bydgoszcz) z kplm. urz. wojsk. Tadeuszem Dawidowiczem, III – orkiestra 67. pp (Brodnica) z kplm. urz. wojsk. Aleksandrem Dulinem, a pochwałę orkiestra 4. pap (Inowrocław)⁴⁴.

Kplm. Tadeusz Dawidowicz

Kplm. Aleksander Dulin

W OK IX w dniu 19 sierpnia 1923 r. w Brześciu n/Bugiem w „Ogrodzie 3 Maja” odbył się koncert eliminacyjny orkiestr 30. Dywizji Piechoty. Udział w nim wzięły orkiestry z 82. pp (Brześć n/Bugiem), 83. pp (Kobryń), 84. pp (Pińsk) i 30. pap (Brześć n/B.). I miejsce zajęła orkiestra 30. pap. Pomimo poszukiwań dotychczas nie udało się ustalić, czy, a jeśli tak, to kiedy odbył się konkurs orkiestr na szczęblu

⁴⁴ Rozkaz DOK Nr VIII 1923, nr 88, poz. 3; *Wiadomości bieżące*, „Gazeta Bydgoska” 1923, nr 207, s. 3; *Konkurs orkiestr wojskowych*, „Gazeta Bydgoska” 1923, nr 209, s. 2; *Z Pomorza*, „Słowo Pomorskie” 1923, nr 208, s. 5; *Wyniki konkursu orkiestr wojskowych DOK VIII*, „Polska Zbrojna” 1923, nr 250, s. 4.

brzeskiego Okręgu Korpusu. Nie wiadomo, czy w konkursie brały udział orkiestry z innych jednostek⁴⁵.

W OK X konkurs orkiestr wojskowych odbył się w dniach 15-16 września w Przemyślu. W skład sądu konkursowego weszli płk Emanuel Homolacs i prezes Towarzystwa Muzycznego w Przemyślu prof. W. Nowak. Dla zwycięskich orkiestr były przewidziane nagrody: za zajęcie I miejsca – żeton srebrny dla kapelmistrza ze złotą lirą, zaś dla muzykantów przewidziano żetony takiej samej formy z białego metalu z rzeźbioną lirą, ponadto dyplomy dla wszystkich członków zwycięskiej ekipy oraz batutę honorową, jako nagrodę przechodnią DOK Nr X. Za zajęcie II miejsca przewidziano wręczenie żetonu brązowego ze srebrną lirą dla kapelmistrza, dla tamburmajora żeton brązowy z rzeźbioną lirą i dyplomy. III nagrodę premiiowano dyplomami dla kapelmistrza i orkiestry. Do konkursu stanęły orkiestry: 2. pp Leg. (Sandomierz) w składzie 30 muzykantów pod kierownictwem kplm. urz. wojsk. Adama Żłobińskiego, orkiestra 4. pp Leg. (Kielce) w składzie 25 szeregowych pod kplm. urz. wojsk. Kazimierzem Wojakowskim, orkiestra 17. pp (Rzeszów), z 42 muzykami pod batutą kplm. sierż. Adama Mikołaja, orkiestra 38. pp (Przemyśl), 40 szeregowych kierowanych przez kplm. urz. wojsk. Franciszka Gorzelniowskiego, zespół 2. pspodh. (Sanok) w liczbie 40 muzykantów pod kapł. urz. wojsk. Maksymianem Firekiem, zespół 5. pspodh. (Przemyśl) – 40 szeregowych pod batutą kplm. urz. wojsk. Romana Kosteckiego, orkiestra 2. pap Leg. (Kielce), w składzie 25 szeregowych kierowanych przez kplm. ogn. Leopolda Spitzera, orkiestra 10. pułku strzelców konnych (Łańcut), 16 szeregowych pod kplm. Maciejem Martyńskim i wreszcie orkiestra 24. puł. (Kraśnik Lub.) złożona z 18 szeregowych pod batutą kplm. kontr. Juliusza Krempera. I miejsce zajęła orkiestra 2. pspodh. pod batutą kplm. urz. wojsk. Maksymiliana Firka, II miejsce – orkiestra 5. pspodh. z kplm. urz. wojsk. Romanem Kosteckim, a III – orkiestra 2. pp Leg. z kplm. urz. wojsk. Adamem Żłobińskim⁴⁶.

Po przeprowadzeniu konkursów orkiestr w poszczególnych Okręgach Korpusu w dniach 22 i 23 września 1923 r. w Warszawie miał odbyć się finał pierwszych dorocznych zawodów orkiestr wojskowych, które odniosły zwycięstwa we własnych Okręgach Wojskowych. Dla przypomnienia, w warszawskim finale wzięły udział orkiestry pod wodzą:

⁴⁵ *Konkurs eliminacyjny orkiestr 30 dywizji piechoty*, „Polska Zbrojna” 1923, nr 249, s. 4.

⁴⁶ Rozkaz DOK Nr X 1923, nr 89, poz. 3; Rozkaz DOK Nr X 1923, nr 105, poz. 3; *I doroczny konkurs orkiestr wojskowych*, „Polska Zbrojna” 1923, nr 239, s. 4; *Po turnieju muzyk wojskowych*, „Ziemia Przemyska” 1923, nr 21, s. 1; *Z konkursu orkiestr wojskowych*, „Polska Zbrojna” 1923, nr 257, s. 4; Kplm. R. Kosecki, był autorem poematu symfonicznego pt. „Cud nad Wisłą”, pierwszego utworu batalistycznego na orkiestry wojskowe od czasu odzyskania niepodległości.

Kplm. Aleksander Szwarc

Kplm. Juliusz Szreyer

- z DOK I – 21. pp, kplm. urz. wojsk. Stefan Szczuka;
- z DOK II – 45. pp, kplm. urz. wojsk. Waclaw Lewacki;
- z DOK III – 85. pp, kplm. urz. wojsk. Mikołaj Salnicki;
- z DOK IV – 30. pp, kplm. urz. wojsk. Aleksander Szwarc;
- z DOK V – 20. pp, kplm. urz. wojsk. Juliusz Szreyer;
- z DOK VI – 52. pp, kplm. urz. wojsk. Konstanty Timofiejew;
- z DOK VII – 57. pp, kplm. urz. wojsk. Wojciech Bankiewicz;
- z DOK VIII – 65. pp, kplm. urz. wojsk. Zygmunt Zakrzewski;
- z DOK IX – 30. pap, kplm. ogn. Paweł Szenc;
- z DOK X – 2. pspodh., kplm. urz. wojsk. Maksymilian Firek.

Kplm. Maksymilian Firek

Program konkursu finałowego w Warszawie przewidywał w dniu 21 września capstrzyk orkiestr przed Komendą Miasta i przemarsz trasą: Krakowskie Przedmieście, Plac Teatralny, ul. Wierzbowa, Plac Saski, ul. Mazowiecka, Szpitalna, Bracka, Al. Jerozolimskie, ul. Marszałkowska, Nowomiejska do koszar w Agrykoli. Sam konkurs miał się odbyć w Łazienkach w amfiteatrze na wyspie, a w razie niepogody – w sali Colosseum przy Nowym Świecie 19 w dniach 22-23 września 1923 r. Nagrodą przechodnią MSWojsk. dla zwycięskiej orkiestry była buława tambur-majora, wykonana

Kpt. Stefan Śledziński-Lidzki

w firmie grawerskiej Wiktora Gontarczyka według projektu płk. Bronisława Gembarzewskiego, wzorowana na buławie 4. pp Królestwa Kongresowego z 1828 r., a także 4 fanfary, jako dar warszawskiej Wytwórni Instrumentów Muzycznych A. W. Gliera. Kapelmistrz nagrodzonej orkiestry miał otrzymać mahoniową batutę zdobioną srebrem. Do oceny orkiestr został powołany Sąd Konkursowy w składzie: prof. Henryk Melcer (Warszawskie Konserwatorium Muzyczne), prof. Stanisław Niewiadomski, prof. Felicjan Szopski, dyrektor Teodor Śledziński (Opera Warszawska), szef Departamentu Piechoty MSWojsk. gen. bryg. Stanisław Wróblewski, mjr. A. Sielski i kpt. Stefan Śledziński-Lidzki,

dyrektor A. Sołtys (Konserwatorium Muzyczne we Lwowie), prof. dr Zdzisław Jachimacki (wykładowca muzykologii na Uniwersytecie Jagiellońskim) oraz poznaniacy: prof. Feliks Nowomiejski i kpt. Bogusław Sidorowicz. Oplaty biletowe dla widzów były znaczne, a dochód miał być przekazany na budowę Fryderyka Chopina w Warszawie⁴⁷.

Organizatorzy ustalili, że każda z orkiestr będzie musiała wykonać dwa utwory; były to w dniu 22 września:

- orkiestra 21. pp – S. Moniuszko – wiązanka melodii w układzie A. Sielskiego oraz „Rapsodia” I. Friedmana;
- orkiestra 45. pp – Fantazja z opery „Straszny Dwór” S. Moniuszki oraz Fantazja z opery „Demon” A. Rubinsteina;
- orkiestra 85. pp – A. Wroński – wiązanka melodii polskich i Uwertura z opery „Wilhelm Tell” G. Rossiniego;
- orkiestra 30. pp – S. Moniuszko – Uwertura z opery „Halka” oraz Rapsodia węgierska nr 2b F. Liszta;
- orkiestra 20. pp – W. Żeleński – Uwertura „W Tatrach” i „Pochód na Wartburg” z opery „Tannhauser” R. Wagnera;
- orkiestra 54 pp – S. Moniuszko – Fantazja z opery „Straszny Dwór” oraz Fantazja z baletu „Jezioro Łabędzie” P. Czajkowskiego;
- Drugiego dnia konkursu (23 września) wystąpiły:

⁴⁷ *Rewia zwycięskich orkiestr wojskowych ze wszystkich DOK – w Warszawie*, „Polska Zbrojna” 1923, nr 258, s. 4; *Rewia orkiestr wojskowych*, „Kurier Poranny” 1923, nr 259, s. 4; *Wiadomości bieżące*, „Kurier Warszawski” 1923, nr 262, dodatek poranny, s. 2; *Konkurs orkiestr wojskowych*, „Żołnierz Wielkopolski” 1923, nr 22-23, s. 13-16.

- orkiestra 57. pp – Marsz Pretorianów z oratorium „Quo Vadis” F. Nowomiej-
skiego i P. Czajkowski – „Copricco Italien”;
- orkiestra 65. pp – K. Łada – Kujawiak oraz Uwertura „Sroka złodziej” G. Rossi-
niego;
- orkiestra 30. pap – Fantazja z opery „Pajace” R. Leoncavallo i czardasz z opery
„Duch wojewody” L. Grossmana;
- orkiestra 2. pspodh. – Uwertura z opery „Alessandro Stradella” F. Flotowa oraz
„Manuet” I. Paderewskiego⁴⁸.

Niesprzyjająca aura sprawiła, że pierwszy dzień konkursu odbył się w sali Colosseum przy Nowym Świecie 19. Następnego dnia zawody przeniesiono do Łazienek, na wyspę wśród ruin dawnego teatru króla Stanisława Poniatowskiego. Przez pierwsze półtora godziny koncertowały orkiestry z DOK VII, VIII, IX i X, a następnie rozpoczęły się zbiorowe popisy połączonych zespołów w liczbie około 150 muzyków.

Po zakończonym występie, na scenie zjawił się Sąd Konkursowy, a w jego imieniu przemawiał gen. Wróblewski. Sąd przyznał I nagrodę, biorąc pod uwagę zdobycie największej ilości punktów m.in. za bardzo staranne wykonanie, czystość tonu i wysoce artystyczny dobór repertuaru, orkiestrze 20. Pułku Piechoty Ziemi Krakowskiej. Kapelmistrz tej orkiestry urz. wojsk. Juliusz Szreyer otrzymał batutę honorową, a orkiestra buławę tambur-majora, jako nagrodę przechodnią. Zastrzeżono, że jeśli orkiestra chce nagrodę zatrzymać na własność, musi obronić I miejsce na konkursie finałowym przez 3 kolejne lata. Gen. Wróblewski na zakończenie swego przemówienia wręczył kapelmistrzowi Szreyerowi dwa dyplomy honorowe, pierwszy o brzmieniu: *Juliuszowi Szreyerowi Kapelmistrzowi mistrzowskiej orkiestry na zawodach orkiestr wojskowych w roku 1923*. Na drugim dyplomie widniał napis: *Dyplom mistrzostwa na rok 1923. Zwycięska orkiestra na I dorocznym konkursie orkiestr wojskowych o mistrzostwo W.P. w Warszawie należała w roku 1923 do 20 pp Ziemi Krakowskiej*. Po owacji dla zwycięskiego kapelmistrza, dyrygował on utworem odegranym przez wszystkich muzykantów na zakończenie konkursu⁴⁹.

⁴⁸ *Program Rewii Orkiestr Wojskowych*, „Polska Zbrojna” 1923, nr 259, s. 4.

⁴⁹ *Turniej orkiestr wojskowych o mistrzostwo Wojska Polskiego*, „Polska Zbrojna” 1923, nr 261, s. 2; *Drugi dzień rewii orkiestr wojskowych*, „Kurier Poranny” 1923, nr 260, s. 5; *Święto orkiestr wojskowych*, „Kurier Poranny” 1923, nr 261, s. 4; *Wiadomości bieżące*, „Kurier Warszawski” 1923, nr 265, wyd. Wieczorne, s. 5; *Wiadomości bieżące*, „Rzeczpospolita” 1923, nr 261, s. 5; *Zwycięstwo orkiestry 20 pp. z Krakowa na konkursie orkiestr wojskowych*, „Ilustrowany Kurier Codzienny” 1923, nr 239, s. 8; *Turniej orkiestr wojskowych o mistrzostwo W.P.*, „Żołnierz Polski” 1923, nr 39, s. 15; Rozkaz DOK Nr V 1923 nr 110, poz. 4, *Pochwała*; Rozkaz DOK Nr I 1923 nr 101, poz. 2; Urz. wojsk./mjr Juliusz Szreyer (1883-1957), absolwent Konserwatorium Galicyjskiego Towarzystwa Muzycznego we Lwowie. W II 1919 r. był dyrygentem w Filharmonii w Warszawie. W tym czasie orkiestra pod jego batutą występowała w Colosseum, gdzie były wyświetlane francusko-polskie filmy dokumentalne pt. „Zwycięzcy” i „Jenerał Haller”. W latach 1920-1922 był kapelmi-

SUMMARY

The first competition of military bands in the championship of the Polish Army in 1923

Music accompanied and has accompanied the military since ancient times. Over the centuries instruments used by military bands has undergone changes but the canon regarding the composition of the orchestra was founded in France in the eighteenth century. The first international competition of military bands took place in 1867 at the World Exhibition in Paris. Military bands from France, Austria, Prussia, Russia, Bavaria, the Netherlands, Spain and Baden participated in this competition.

The creation of the Polish Army of reborn Republic in 1918 was accompanied by the creation of the military bands. In 1920 in the Ministry of Military Affairs a music office was created and it was supposed to supervise the orchestras in regiments of infantry, artillery and cavalry. After the war for the borders of the Second Republic, Ministry of Military Affairs issued more rules regarding the existing orchestras and soldiers participating in these bodies.

In 1923 Ministry of Military Affairs ordered organizing music competitions for orchestras at Corps Districts level. The winning bands took part in the competition competing for the championship of the entire army. After the end of the elimination in September 1923 in Warsaw the final competition of military bands took place. First place was granted to the orchestra of the 20th Infantry Regiment of Cracow under the direction of bandmaster Juliusz Szreyer.

РЕЗЮМЕ

Первый конкурс военных оркестров за первенство в Польской армии в 1923 г.

Музыка сопровождала и сопровождает армию с древних времен. На протяжении веков в военных оркестрах менялись инструменты, однако основной состав оркестра сформировался во Франции в XVIII в. Первый международный конкурс военных оркестров прошел в 1867 г. на Всемирной выставке в Париже. В конкурсе приняли участие военные оркестры из Франции, Австрии, Пруссии, России, Баварии, Голландии, Испании и Бадена.

Одновременно с формированием частей Польской армии Польской Республики в 1918 г. создавались также военные оркестры. В 1920 г. в Министерстве

военных дел был создан музыкальный отдел, в обязанности которого входило обеспечение деятельности оркестров в пехотных, кавалерийских и артиллерийских полках. После завершения сражений за установление границ Польской Республики Министерство военных дел утвердило очередные положения о существующих оркестрах и служащих в них солдатах.

В 1923 г. Министерство военных дел распорядилось организовать музыкальные конкурсы оркестров на уровне корпусных округов. Победители должны были участвовать в конкурсе за первенство в армии. После отборочного этапа в сентябре 1923 г. в Варшаве состоялся финал конкурса военных оркестров. Первое место занял оркестр 20-го пехотного полка Краковской земли под управлением дирижера Юлиуша Шрейера.